

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra českého jazyka a literatury

Bakalářská práce

Jana Mynaříková

Cesta k otci v románech Jana Balabána, Emila Hakla

Ivana Matouška

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 20. dubna 2014

.....
podpis

Děkuji Mgr. Kateřině Ďoubalové, PhD. za vedení práce a doporučení vhodné literatury. Dále bych také ráda poděkovala své rodině za trpělivost a oporu po celou dobu studia.

Obsah

Obsah	4
Úvod.....	5
1 Téma ve vztahu k české literatuře 20. století	6
2 Jan Balabán	8
2.1 Zeptej se táty	10
3 Emil Hakl	18
3.1 Pravidla směšného chování.....	19
4 Ivan Matoušek.....	23
4.1 Oslava	24
Závěr	27
Seznam použité literatury	28
Anotace	30

Úvod

Tématem předkládané práce je Cesta k otci v knihách Jana Balabána, Emila Hakla a Ivana Matouška.

Cílem je zařadit téma vzhledem k literatuře 20. století a poté se zaměřit na konkrétní příklady cesty k otci v knize Jana Balabána - *Zeptej se táty*, Emila Hakla -*Pravidla směšného chování* a Ivana Matouška - *Oslava*. Analyzována budou nejen tato díla, ale i jejich autoři samotní.

V první kapitole se seznámíme s teoretickými přístupy v literatuře 20. století, rozdělíme si literaturu na dva základní proudy, které se začaly projevovat v devadesátých letech 20. století a souvisí s naším tématem.

V druhé kapitole se zaměříme podrobněji na život a dílo prvního zmíněného autora, ostravského spisovatele Jana Balabána, který se živil jako překladatel z anglického jazyka a bohužel, který také předčasně zemřel na rakovinu těsně po dokončení knihy *Zeptej se táty*. Druhého o cenění Magnesia Litera se již bohužel nedožil. V tomto díle zachytil částečně život, umírání, smrt svého otce a své vyrovnávání se s touto smutnou událostí.

V kapitole třetí se zaměříme na spisovatele Emila Hakla, vlastním jménem Jana Beneše. Nejprve pracoval v reklamní agentuře, což se odráží i v jeho knihách, a následně jako úspěšný novinář také produkuje své knihy, jejichž úspěch na sebe nenechává dlouho čekat. V naší práci se zaměříme na jeho literární dílo *Pravidla směšného chování*, kde sledujeme syna a otce, nejprve v období nemoci, později v čase umírání; následně vyrovnávání se smrtí a plnění posledního přání otce.

V závěrečné kapitole nahlédneme do života spisovatele a zároveň umělce, malíře Ivana Matouška, který se také způsobem sobě vlastním snaží vyrovnat s odchodem milované osoby, tatínka. Tento příběh rozvíjí ve třech kapitolách, nazvaných *Já, Já* a poslední *Oni*. Autor zde využívá toho, co umí jako nejlépe, krátce po smrti svého otce bere do ruky pero a vydává se cestou vzpomínek na svého zesnulého stvořitele, nejprve se vcítí do jeho role, jeho pocitů, které nám přibližuje; v druhé kapitole nahlíží na společné vzpomínky výhradně svým pohledem, aby nakonec vytvořil groteskní, mimo realitu jdoucí text, plný snových výjevů a bytostí ze světa podsvětí.

Tyto autory jsme pro naši práci zvolili proto, že je všechny spojuje snaha vyrovnat se ze ztrátou milované osoby, v tomto případě otce jednoho syna.

1 Téma ve vztahu k české literatuře 20. století

V roce 1995 vydává Jan Balabán svou první knihu povídek *Středověk*. V tomto období se objevují diskuze nad českou literaturou, týkající se dvou vytvářejících se proudů v české próze:

„Jeden z nich směřuje k maximální autentičnosti až dokumentárnosti textu (ať už jde o výpověď stylizovanou např. do románové podoby, anebo prózu skutečně dokumentární - memoárovou, deníkovou apod.), druhý tvoří prózy (převážně) fantaskní.“¹

Doznívají také rozhovory, rozbouřené manifesty básníků z počátku devadesátých let (Jaromír Typlt: *Rozžhavená kra*, Martin C. Putna a Petr Borkovec: *Skrz*). V tomto čase se o slovo výrazně hlásí *„pojem či pocit, poetika či bezmála světový názor vyznání anebo umělecký program - postmoderna, která bývá odlišně (ne)definována, nadšeně přijímána i prudce odmítána.“²* a o dobu, ve které je znatelná velká touha a snaha pojmenovat literární proudy v literatuře.³

„V autentických textech tedy jejich tvůrci prezentují především, jak já vnímá a prožívá svět, představitelé fantaskní a imaginativní prózy zase zprostředkovávají, jaký svět já generuje.“⁴ Lze usuzovat, že tuto tendenci podpořila původní prosazované tendence kolektivistické a koncepční.

V první řadě se tyto tendence odehrávají v sekundární literatuře, občas se k diskuzi připojí i samotní autoři, nebo mohou být přímo iniciátory. Velká většina autorů se drží zpět a nijak se do těchto polemik nevkládají a spadají k jednomu nebo druhému proudu, nic mezi tím. Občas se ovšem stává, že autor přestoupí z fantaskního typu prózy k textům autobiografickým a naopak.⁵

„Tak například Zuzana Brabcová po autobiografické prvotině Daleko od stromu píše „fantaskní“ Zlodějinu, načež se v Roku perel vrací k autenticitě; v próza Jáchyma Topola Noční práce značně ubývá hojně exploatované fantasknosti, která se však v dalších Topolových knihách vrací; Martin C. Putna se snaží v knize Kraft obě tendence

---

¹ KOSTŘICOVÁ, Blanka. *Sestupy a naděje Jana Balabána*. 1.vyd. Olomouc: Civipolis o.p.s., 2013. s. 9.

² Tamtéž. s. 9.

³ Tamtéž. s. 9.

⁴ MACHALA, Lubomír. *Literární bludiště: bilance polistopadové prózy*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství brán, 2001. s.27. ISBN 80-24-20-73-54.

⁵ KOSTŘICOVÁ, Blanka. *Sestupy a naděje Jana Balabána*. 1.vyd. Olomouc: Civipolis o.p.s., 2013. s. 10.

*programově spojit; (...)*⁶ O Janu Balabánovi můžeme tvrdit, že jej lze začlenit mezi spisovatele, který migroval od fantaskního směřování (*Středověk, Dory a Grey*) k autentickému (*Boží lano* a další knihy následující po této) a silně autobiografickému stylu, který mu již zůstává. Přece ale můžeme tvrdit, že tvorba devadesátých let je rozdělena jinou hranicí (která samozřejmě není striktně rozdělující, spíše naznačující ony hranice a vymezení). „Dva základní typy literárních textů, jež tato hranice vytyčuje, lze s jistým zjednodušením označit jako dynamické a statické (...); anebo - možná přesněji: na jedné straně texty hledající, hledačské, nejistotu obsahující a reflektující, podstatné otázky otevírající; (...)⁷

Tato definici nám dopomáhá lépe obecně zařadit například Jana Balabána. Který patří k autorům typu prvního. Jeho díla jsou „*vždy závažným, naléhavým sdělením; výpovědí o hledáním, bolestném, úzkostném, (sebe)drásavém; snahou dobrat se věci podstatných a sdělit je co nejpřesněji, a maximální pravdivostí, přičemž se autor nevyhýbá (a neobává) patosu.*“⁸ Musíme ovšem dodat, že tato charakteristika nevylučuje ani humornou stránku díla, která jen není úplně odkrytá.

Díla nesou také existencionální prvky, mollovou tóninu a smutek. Právě v těch nejsmutnějších částech ovšem můžeme zahlédnout náznak naděje.⁹

---

⁶ Tamtéž. s. 10.

⁷ Tamtéž. s. 11.

⁸ KOSTŘICOVÁ, Blanka. *Sestupy a naděje Jana Balabána*. 1.vyd. Olomouc: Civipolis o.p.s., 2013. s. 11.

⁹ Tamtéž. s. 12.

2 Jan Balabán

„Jan Balabán byl jedním z nejvýraznějších českých prozaických tvůrců nejen své, tedy střední generace. Dokázal dát obyčejným slovům a obyčejným příběhům váhu.“¹⁰

Jan Balabán byl uznávaný český překladatel, prozaik a publicista. Narodil se 21.1.1961 v Šumperku a zemřel předčasně 23.4.2010 v Ostravě.

Odmaturoval na gymnáziu (1980) a ve svých studiích pokračoval na vysoké škole. Konkrétně na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci (1985), kde vystudoval obor anglický jazyk - český jazyk.

Po studiích pracoval jako překladatel v ostravských průmyslových závodech a také jako překladatel na volné noze. Není proto také nic zvláštního, že se svou zjevnou láskou k anglickému jazyku navštívil několik anglofonních zemí a dokonce absolvoval 2 měsíce stáže na Kings College ve Skotsku.

Balabánovou prvotinou byl povídkový soubor *Středověk* (1995). Následovala prozaická skladba *Boží lano* (1998), sbírky povídek *Prázdniny* (1998), *Možná že odcházíme* (2004), *Jsmetady* (2006) a romány *Černý beran* (2000) a *Kudy šel anděl* (2003). Autorovu tvorbu završuje román *Zeptej se táty*, ve kterém se autor zaobírá smrtí otce a následnou změnou pohledu jeho dětí na něj, jeho životní příběh a také na životy dětí samých.

„Jan Balabán byl autorem specifické poetiky prázdnoty a tísnivosti žití. Ve svém nejsilnějším žánru, v povídkách, nejčastěji z různých úhlů nahlížel individuální tragiku lidských osudů.“¹¹

Své povídky publikoval v *Literárních novinách*, *Revolver Revue*, *Skriptum*, *RAK* (Slovensko) nebo *Landek*, *Host*, *Tvar* a také v samizdatu. Recenze také psal do *MF Dnes*, *Ateliéru* a přispíval také do *Respektu*. Spolu zakládal výtvarnou skupinu *Přirození*.

---

¹⁰ CHUCHMA, Josef. Jan Balabán. [online]. [cit. 2014-3-10]. Dostupné z: <http://www.janbalaban.cz/biografie-4.html>.

¹¹ MALÁ, Zuzana. Jan Balabán. Slovník české literatury.cz [online]. [cit. 2014-3-10]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1639>.

Kniha *Možná že odcházíme* zvítězila v anketě *Lidových novin* o Knihu roku 2004 a rok na to získala cenu Magnesia Litera v kategorii prozaických děl. Román *Zeptej se táty* obdržel v roce 2010 ocenění *Lidových novin* Kniha roku a v témže roce také získal cenu Magnesia Litera.¹²

---

¹² Tamtéž.

2.1 Zeptej se táty

„Za kým zapadnou brány kriminálu a za kým brány pekla?“¹³

Román *Zeptej se táty* (2010) je, bohužel, posledním dílem osobitého a talentovaného ostravského autora Jana Balabána. Vydání tohoto díla, ani ocenění Magnesia Litera - Kniha roku 2010 se nedočkal. Zemřel náhle, v dubnu 2010 a česká literární scéna tak přišla o nadaného „mistra sugestivní povídky.“¹⁴

V tomto románu se Jan Balabán snaží vyrovnat se smrtí otce, s konečností a nekonečností věcí a lidí kolem nás. Potýká se ze strachem ze smrti, umírání a hledá odpovědi na své otázky, které často ani neexistují.

Jeho poslední knihu opatřil ediční poznámkou jeho přítel, básník Petr Hruška. Zmiňuje zde také Balabánova oblíbeného autora, Johna Donna: „*Žádný člověk není ostrov sám pro sebe. Každý je kus nějakého kontinentu, část nějaké pevniny: spláchne-li moře hroudu, je Evropa menší, jako by to byl nějaký mys, jako by to byl statek tvých přátel nebo tvůj. Mrtí každého člověka je mne méně, neboť jsem část lidstva. A proto se nikdy neptej, komu zvoní hrana. Zvoní tobě.*“¹⁵ Tento citát velmi dobře vystihuje náladu celého románu.

Napohled vyčerpaná, uzavřená a ukončená autobiografická látka z předchozí knihy *Jsmetady* několik let čekala na své znovuotevření. Čtyřletá pauza mezi dílem *Jsmetady* a *Zeptej se táty* zřejmě sloužila jako doba pro hledání nového způsobu uchopení již rozpracovaného motivu, co ještě napsat, vyslovit a zveřejnit, ponechat v mlze a co již raději nechat navždy pohřbeno. A tak ještě vzniklo dílo, které zdánlivě ukončenou látku znovu oživuje. Autobiografické téma, objevující se hlavně v povídce *Tchoř (Jsmetady)*, znovu nekousává a „otevřít ještě jednou „tchoří truhlu“, aby ji vyvětral, vytáhl ven vše, co v ní prostřednictvím Emila uzamkl, a vyrovnal se s tím na větší ploše, podrobil to své

---

¹³ BALABÁN, Jan. *Zeptej se táty*. 1. vyd. Brno: Host, 2010. s. 25. ISBN 978-80-7294-379-1.

¹⁴ JURÍKOVÁ, Eliška F.: *Sugestivní mistr povídky aneb Proboha pane, ve vaší kůži bych být nechtěla*. Host 22, 2006, č. 10, s. 46. Přetištěno in: JANOŠEK, Pavel. *Hravě i dravě. Kritikova abeceda*. Praha: Academia, 2009. s. 25-29.

¹⁵ Tamtéž. s. 183.

typické, nemilosrdné analýze“¹⁶

Tento motiv se prolíná mimo jiné již předchozími autorovými díly, v první řadě ale v *Božím lanu* a v románě *Kudy šel anděl*. Nejedná se samozřejmě o jediný podstatný motiv. Setkáváme se zde s přímým zmíněním toho, že „všechno skryté se stává zjevným.“¹⁷ Jedná se mnohdy o nespravedlnosti, které se odehrály v dětství, jako když si například bratr Emila, Hans, dělá z malého chlapce legraci, že ho domů přinesli z porodnice v tašce od vysavače a že vlastně vůbec není jejich, což v Emilovi umocňovalo pocity nesounáležitosti s rodinou, bylo mu to tak často opakováno a rodiče se ho nezastali, že tomu malý (a později vlastně možná i starší Emil) začínal věřit a o svůj pocit, že je v rodině navíc nikdy úplně nepřišel. Emil byl mladší o pět let a vyjádřil podezření, hraničící téměř s jistotou, že pět let je až příliš dlouhá doma, rodina skládající se ze tří členů spolu stihne zažít hodně, než ke třem do počtu přibude jeden další člen a naruší zažitou dynamiku rodiny.

Dalším argumentem, který potvrzuje tvrzení, že kniha *Zeptej se táty* volně navazuje na předešlé prozaické dílo (*Jsme tady*) je, že autor vůbec poprvé ponechává téměř stejné hlavní postavy, většinou i s jejich jmény, charakteristickými rysy, zaměstnáním a podobně. V románě *Zeptej se táty* jsou Emil a Hans bratři. Emil nese silně autobiografické rysy (překladatel z anglického jazyka a podobně). Hans má několik společných rysů s autorovým bratrem Danielem Balabánem, který je malíř.¹⁸

Knihou pojednává o tom, jak se hlavní postavy, tři sourozenci vyrovnávají s umíráním a smrtí svého otce, Jana Nedomy. Zároveň jsou konfrontováni s nařčením, že jejich otec nebyl férový a rovný člověk, jak si ho všichni malovali a že se v době jiného režimu uvolil spolupracovat s jeho představitelem víc, než se hodilo na počestného člověka, lékaře, vedoucího interního oddělení a křesťana.

Název románu *Zeptej se táty* můžeme vidět jako „ironicky míněnou radu, neboť na otázku je někdy zkrátka pozdě. Vždycky se totiž po úmrtí blízkého člověka vynořují otázky, které měly být položeny, ale které už položeny být nemohou.“¹⁹ Kateřina, sestra Emila a Hanse, vede rozhovor se starým panem doktorem o svém otci a vyslovuje základní obavu a tíseň z toho, že odchod otce je definitivní: „Škoda, že už se ho nemůžu na nic zeptat.“²⁰

---

¹⁶ KOSTŘICOVÁ, Blanka. *Sestupy a naděje Jana Balabána*. 1.vyd. Olomouc: Civipolis o.p.s., 2013. s. 125. ISBN 978-80-905527-0-8.

¹⁷ Tamtéž. s. 126.

¹⁸ Tamtéž. s. 126.

¹⁹ HORÁK, Ondřej. *Jan Balabán v posledním románu Zeptej se táty píše o otcově smrti* [online]. [cit. 2014-3-10]. Dostupné z: <http://art.ihned.cz/c1-44714380-jan-balaban-v-poslednim-romanu-zeptej-se-taty-pise-o-otcove-smrti>.

²⁰ BALABÁN, Jan. *Zeptej se táty*. 1. vyd. Brno: Host, 2010. s. 95. ISBN 978-80-7294-379-1.

Načež ji doktor, blízký přítel jejího otce uklidňuje: „*Ale můžete, můžete se ho zeptat na všechno. Máte ho v sobě víc, než myslíte.*“²¹ Nakonec s ním Kateřina souhlasí a trochu se uklidňuje, přesto, že ji stále trápí, že se nestihla vrátit ze Skotska před tím, než otec zemřel.

Vyprávění je střídavě v rukou jednotlivých postav, běžnější er-forma se vyskytuje jen výjimečně. Všechny postavy dokáží věci kolem sebe pojmenovat věcně, zároveň ale jsou schopny barvitého popisu věcí, popisů a dějů na jiné rovině vnímání a dokáží tak čtenáři v mysli vymalovat věrné obrazy situací a vtáhnout ho do pocitu, který sami cítí, jednoduše a nestrojeně. Po celou dobu četby se rozebíhající myšlenky utváří v mysli jako obrazy a skládají se do jedné fresky, která nám utváří celkový obraz a ukazuje nám niterní vnímání postav, dokážeme se do nich vcítit velmi dobře, až na nás přechází úzkost, strach nebo naopak klid, naděje a vyhlídky na budoucnost, které at' chceme nebo ne, vždy přijde a ponese s sebou další emoce a zkoušky pro člověka na Zemi.

Dalším motivem, který v knize dominuje je dialog. A to jak vnitřní dialog sama se sebou, tak dialog mezi jednotlivými postavami. Ty na mezi sebou promlouvají ale i na sebe vzájemně odkazují, mluví o sobě a o druhých a pomocí tohoto se dozvídáme více a více z různých úhlů pohledu. „*Kateřina se dívala na Emilův profil. Jak je tátovi podobný. Ti šli do sebe svými širokými čely jako dva berani. Hrozně podobné povahy. Otec o něj nestál tolik, jako Emil o něho.*“²² Dále pokračuje Kateřina o Emilovi, tak že jako malý nebyl úplně vyrovnaný, tvrdá hlava, uzavřený před světem a stranící se ostatních a velmi řevnivý, hlavně co se týká jeho staršího bratra Hanse. Ten mu ovšem také nic nedal zadarmo a svého mladšího bratra si vychutnával. Jak již jsme zmínili výše, například s příběhem o tom, jak malého Emila přinesli z nemocnice v tašce od vysavače, nebo že ho v nemocnici vyměnili za jiné dítě a podobně. Matka mu sice vynadala a naoko padl nějaký pohlevek, Emila ujistila, „*vždyť přece víš, že jsi náš, Emile. Ale po pravdě, jak to mohl vědět?*“²³ A tak už jako malý chlapec pořádně nevěděl, kam patří.

Hlavní těžiště této knihy leží ve výše zmíněných dialozích, monolozích a meditativní poloze, což se ale nabaluje na epickou linii, tedy příběh, který v sobě nese určité napětí pro čtenáře. Po smrti Jana Nedomy, jeho děti, Kateřina, Hans, Emil a jeho žena dostávají tajemné dopisy, které fanatickým tónem obviňují jejich otce a muže na dávné domnělé provinění z minulosti. Věta „*Za kým zapadnou brány kriminálu a za kým*

---

²¹ Tamtéž. s. 95.

²² Tamtéž. s.107.

²³ Tamtéž. s. 108.

*brány pekla.*²⁴ je v roli výrazné, pravidelně opakující se jednotkou v dopisech. Touha přijít na kloub této záhadě, což očividně vede k ještě většímu rozproudění komunikace a početným úvahám mezi postavami.²⁵

Významným tématem, hojně uplatněným zejména v poslední prozaické tvorbě je výtvarné cítění a užití jevů, zbarvení a světla v nepřeborném množství projevů. Světlo je nám zprostředkováno prostřednictvím poznatků výtvarníka Hanse i jeho bratra, spisovatele Emila. „*Světlo hraje v románě roli významnou - jak doslovnou, tak asociativní, a ovšemže též alegorickou*“²⁶ za všechny můžeme vybrat například silnou situaci u otcova hrobu, kdy otcův hrob ozáří paprsek slunce a rozzáří pozlacená písmena na náhrobku. V tu chvíli Emil prožívá zvláštní silný pocit smíru a vyrovnání. Podobný zážitek prožije i Emilův bratr, Hans, který v osamocení se svými myšlenkami na samotě na chatě. Přijde bouřka a s ní i silné záblesky, které ho proberou z letargie a zamyšlení. Ve světle blesku: „*Hansovy oči se naplnily světlem. V tom světle uviděl celý kraj. Ve zlomku vteřiny uviděl koruny stromů, doma, věž kostela, hory na obzoru a celý svět a celý život v jediném elektrickém výboji*“²⁷

Veškerá světla, která jsou nějakým způsobem důležitá, mají formu záblesku, netrvalí ani sekundu. „*Okamžiky jsou v posledním románě opět akcentovány snad ještě více, než v knihách předchozích, Kateřina dokonce tvrdí, že okamžiky nekončí, jen my v nich nedokážeme trvale žít.*“²⁸ Jen v těchto záblescích se třeba zjevuje cosi podstatného, něco co v sobě nese celý vesmír, pochopení všeho, klid a mír.

Pokud jsme tedy na začátku hovořili o znovuotevření již probíraného tématu, můžeme nyní říci, že autor nijak toto nerozváděl hlouběji, ale změnil úhel pohledu. Nasměroval svou naději dále, až za hranice lidského chápání, do oblasti duchovna a života po smrti. Ponechává člověku volbu věřit, že pokud něco končí zde na zemi, může ještě věřit v něco, co bude následovat po smrti, že vše nekončí posledním výdechem a pokud chceme, můžeme v to věřit. Poté nám toto vědomí může přinést jakousi úlevu, klid na duši a smíření se. Naději.²⁹ Volbu a sílu svobodné vůle Balabán ukazuje na dialogu Jeny a Emila, když se na úplném konci knihy opět vracíme do neútulného útulku, který

---

²⁴ KOSTŘICOVÁ, Blanka. *Sestupy a naděje Jana Balabána*. 1.vyd. Olomouc: Civipolis o.p.s., 2013. s. 127.

²⁵ Tamtéž. s. 127.

²⁶ Tamtéž. s. 128.

²⁷ BALABÁN, Jan. *Zeptej se táty*. 1. vyd. Brno: Host, 2010. s. 99. ISBN 978-80-7294-379-1.

²⁸ KOSTŘICOVÁ, Blanka. *Sestupy a naděje Jana Balabána*. 1.vyd. Olomouc: Civipolis o.p.s., 2013. s. 129. ISBN 978-80-905527-0-8.

²⁹ Tamtéž. s.130-131.

zkrachoval, majitelka si odvezla většinu svěřenců, přes to, že si to nejspíše nemohla dovolit. Přesto je tam ale nemohla jen tak nechat. Emil se svou ženou nabírají fenku, kterou se rozhodují vzít si domů. Zbytek krmení pro psy nechávají v přístřešku, protože postřehnou ještě párek toulavých psů, kteří na starém zmámeném místě hledají svůj původní domov. Granule tam tedy nechávají a odjíždí po prašné silnici. Ve zpětném zrcátku si Emil s Jeny všímají jednoho předchozího psiho pozorovatele, jak za nimi uhání, jejich vyvolený mazlíček na něj kouká v zadním okně a kňučí, očividně se nechce se svým spolubydlícím definitivně rozloučit. Emil s Jeny se na sebe podívají: „Ty rozhodni. Co mám rozhodnout? Jestli to bude příběh soucitný, nebo bezcitný“³⁰
„Možnost tvořit svůj život, příběh, rozhodovat o jeho charakteru, účinku, směřování. Možnost vyslovit - a vykonat - ano či ne. Svobodná vůle.“³¹

„I když na strážné anděly nevěřil a tohoto dobrého spánku dociloval nejlépe, když byl sám v celém bytě nebo v celém domě, třeba o Vánocích sám v chalupě na úbočí hory. Tehdy byl svým drahým mnohem blíže, než kdyby se účastnil všech těch večerů a stromečků. Ale vysvětluj to lidem.“³²

Vztah dětí k otci v této knize je prověřován díky anonymním dopisům, které celá rodina dostává a kde je hlava rodiny, lékař Jan Nedoma nařčen fanatickým člověkem, starým rodinným přítelem panem Wolfem z kolaborace, spolupráce z režimem nemorálním chováním, které se nesluší na správného křesťana a nemocničního primáře.

Všichni uvažují nad tím, jak moc dobře otce znali a je zkoušena jejich víra v něj, jak jejich přesvědčení, které o otci dosud mají, je a nebo není pravdivé. Komu vlastně mají věřit. Otci. Sobě. Cizímu člověku? Emil své možné pochyby vyjádří: „To já tady stojím na okraji tmy jako bezradný puberťák a bojím se domyslet co mi bylo řečeno o mém mrtvém otci. Ten člověk Wolf se snaží otrást mými již tak otrěsenými modlami“³³

Emil nás, dosud nezasvěcené čtenáře, prostřednictvím svého snu seznamuje s událostmi které dopisům předcházely. Díky tomu, že se tato scéna odehrává ve spánku, jedná se o snové vyprávění za hranicemi reality, ale přes to zde nalezneme několik

---

³⁰ Tamtéž. s. 132.

³¹ Tamtéž. s. 132.

³² BALABÁN, Jan. *Zeptej se táty*. 1. vyd. Brno: Host, 2010. s. 149. ISBN 978-80-7294-379-1.

³³ Tamtéž. s. 149.

zajímavých indicií a náznaků z podvědomí, které nám dopomáhají k pochopení jak Jana Nedomy, tak možné a možná nakonec o něco více pochopitelné pohnutky a důvody pana Wolfa k napsání onoho obviňujícího dopisu.

V hlavě Emila se v klidném spánku začíná odvíjet zvláštní sen. Nervózně přešlapuje a čeká, až bude vyzván, aby vešel dovnitř. Nejde mu do hlavy, proč zrovna on, proč si nepozvali Hanse, který je podle Emila mnohem chytřejší, rozumnější a hovornější. Nebo intuitivnější Kateřina! A Emil? „*Já bych tak mohl ty jejich řeči překládat do angličtiny, aby tomu soudce rozuměl*“³⁴

Za vysokým leštěným stolem sedí soudce s klasickou cedulkou, jako v americkém filmu, na které stojí CHIEF JUSTICE, vrchní soudce, ŠÉF JUSTICE. Emil uvažuje o tom, že se bude snažit soudce nebát. Ovšem nebylo toho třeba, protože židle soudce byla prázdná. V pravé části místnosti seděla žena, nejspíše státní zástupkyně s ostrými rysy a pichlavým pohledem. V druhém koutě „*vedle jejího nablýskaného zjevu se doslova ztrácel šedý a propadlý zjev: no ovšem, pan Petr Wolf, kdo jiný.*“³⁵

Na lavici pro obžalované sedí Jan Nedoma. Nedívá se okolo sebe, vypadá, jako by spal a vůbec nevnímal a Emilovi se nepodařilo za celou dobu navázat oční kontakt. Věděl že žije jen podle pravidelného oddechování. Mezi tím vším byla umístěna rakev. V ní někdo mrtvý, bez výrazu a barvy ve tváři, jak to tak u mrtvých prostě bývá. Mohl to být prakticky kdokoliv. „*Barva jeho kůže byla jako barva otcova, když nad ním stáli v nemocničním pokoji.*“³⁶ Začne soudní líčení a Emil namítá, že stále ještě chybí šéf justice. Zástupkyně odvětví, že možná ani nepřijde. Emil oponuje, že nemůže rozhodovat, pokud nebude u procesu naslouchat oběma stranám. Zástupkyně ho okřikne, že šéf justice je pokaždé a všude přítomen a Emil nemá mít obavy. Započne soudní líčení, Jan Nedoma je obviněn, že jeho chybou zemřel člověk, ležící v rakvi, protože mu nebyla poskytnuta správná léčba, jako jiným pacientům. Dále také Wolf namítá, jak je možné, že se člověk jako Jan Nedoma, se svým profilem, mohl jako praktikující křesťan vypracovat v primáře. Neustále připomíná, že on, Wolf, to měl mnohem těžší v životě, lituje se a neustále narušuje jednání. Jelikož Emilův otec stále nereaguje a tvrdě spí, zástupkyně Emila pověří, aby mluvil za svého otce a obhajoval ho. Emil tedy líčí, jak jeho otec nebyl přijat ke studiu medicíny, pracoval rukama, například v dole, aby dokázal své odhodlání a pozitivní vztah k režimu. Následně byl tedy přijat, vystudoval medicínu, jako projev šikany, ho umístili

---

³⁴ Tamtéž. s. 150.

³⁵ Tamtéž. s. 150.

³⁶ Tamtéž. s. 151.

nejprve na patologii, v uvolněnějších šedesátých letech se vrátil k interně a časem se propracoval na místo vedoucího interny. Veškerá obvinění, že spolupracoval se státní bezpečností kategoricky odmítá. To, že zůstal ve funkci i po okupaci v roce 1968 si Emil, stále hovořící za svého otce (slova Jany Nedomy jsou vlastně myšlenky, uvažování Emila) vysvětluje tak, že pokud není ve straně, nemohou ho vyloučit. To, že si zachránil svou práci větou, která vyhýbavě odpovídala na otázku, jaký je jeho názor na okupaci, čemuž se přeci, podle obžalovaného Nedomy, nemůže nikomu divit, děti musel někdo dále živit. To ovšem bylo za hranicí jeho přesvědčení a lituje toho. Přes veškeré Wolfovy námitky a doplňující komentáře, proces pokračuje a zástupkyně ho spíše jen umravňuje. Vrací se k člověku v rakvi, obviňuje Nedomu, že může za jeho smrt a kdyby ho lépe léčil, mohl žít. Nedoma namítá, že léčil podle svých možností a vybaveností socialistického lékařství a že pacient byl na konci čekacího listu. A to se nedalo ovlivnit a pacient zemřel. Což pan Wolf odmítá a napadá Nedomovu objektivitu a možné upřednostnění jiných, před zemřelým.. Zástupkyně se táže otce : „*Obžalovaný, dopustil jste se jakékoli manipulace pořadníku? Dal jste komukoliv přednost z jiného než medicínského důvodu?*“³⁷ To už ale Emil nedokázal vymyslet, najít odpověď, nebo si rozpomenout. Osloví tatínka, na tohle neumí Emil sám odpovědět. „*Tati, probud' se.*“³⁸ Zástupkyně proto proces ukončuje pro málo důkazního materiálu, nedůvěryhodného svědka a tento případ odkládá na věčné časy.

Emil se probudil, vše trvalo jen pár minut.

Emil se rozhodne, podívat se k Wolfovi domů. Nachází tam haldu harampádí, nepořádek, staré věci. Některé věci vypadají, jako by tam byly desetiletí. Emil nachází i vzpomínky na své dětství, kdy si hrával s dcerami pana Wolfa. Jeho nachází mezi tím vším, spícího. „*Tak tady to ten starý chudák smolí. V tomhle brlohu nešťastného člověka. To tě tvůj Pán těžce zkouší, bratře Petře.*“³⁹ Emil odešel s myšlenkou, že toto bylo jejich poslední setkání. Bohužel tomu tak nebylo. Starý Wolf se ještě ukázal i na pohřbu. Přinesl květinu, zvláštním způsobem dlouhé minuty postával nad rakví, poté, s pohledem upřeným do nebe odešel. Po obřadu si šel Emil dopřát chvíli na vzduchu, a nebyl jediný, kdo venku postával. Podali si s Wolfem ruce a vyměnili pár vět:

„*Slavně pohřbíváte tatínka.*

„*Je to náš otec.*“

„*Je?*“

---

³⁷ Tamtéž. s. 160.

³⁸ Tamtéž. s. 160.

³⁹ Tamtéž. s. 171.

„A pořád bude“.

„Ty víš, co si o něm myslím“.

„Vím, a měl byste tu zášť opustit.“

„Odpustit? Bůh mu odpustit může, ale já... já ne.“

„Ten může odpustit nám všem.“

„To máš pravdu a ... pozdravuj maminku, řekl pan Wolf přiškrceným hlasem a odešel.“⁴⁰

Rodina se ještě po pohřbu schází doma a Emil s Kateřinou debatují, jestli ta skutečnost, že se otcí změnil pohled v očích byla znamením toho, že ho opustil strach ze smrti, což by si vlastně určitě oba dva přáli, možná i trošku ze sobeckých důvodů, ale hlavně kvůli svému otcí, a nebo jestli tento stav byl zapříčiněn něčím úplně jiným, povrchnějším, než smíření a klid v duši před odchodem z tohoto světa. Zda jen prostě byl už natolik unavený a pod vlivem léků, že zcela zapomněl na bolest a na to, co ho nejspíš čeká každým okamžikem.

---

⁴⁰ BALABÁN, Jan. *Zeptej se táty*. 1. vyd. Brno: Host, 2010. s. 173. ISBN 978-80-7294-379-1.

3 Emil Hakl

„...jelikož jsem typ, který vaří z vlastních zážitků, nemohl jsem smrt člověka, který mě celoživotně iritoval tím, že mám veškeré základní vlastnosti po něm, obejít. Nebo ještě jinak – poté co odešel, jsem si s ním potřeboval ještě chvíli povídat.“⁴¹

Emil Hakl, vlastním jménem Jan Beneš. Po studiu na gymnáziu nastoupil na konzervatoř Jaroslava Ježka na obor Tvorba textu, následně dva roky dramatického oboru. Po studiích pracoval ve skladu, na čerpací stanici nebo jako zvukař na Barrandově a knihovník v Klementinu. V letech 1995 - 2000 se živil jako grafik v reklamní agentuře a textař. Svou redaktorskou činnost započal v literárním deníku *Tvar*, následoval časopis *Instinkt* (2003 - 2004), *Glamour* (2004) *Joy* (2005) a jako editor v měsíčníku *Time in*. Autor žije v Praze.

Přispíval do časopisů *Iniciály*, *Tvar*, do *Literárních novin*, *Aluze*, *Salon Práva*, *Hospodářských novin*, *Týdnu*, *Lidových novin*, *Čilichili*, v internetovém časopise *Dobrá adresa* a revue *Moderní analfabet*.

Dramatizaci literárních předloh (Chlebnikov, Vian, Gogol) a psaní veršů se věnoval především v 80. letech, od roku 1998 se pak soustřeďuje výhradně na prózu. V 80. letech se také stává jedním ze zakládajících členů volného literárního sdružení Moderní analfabet (dalšími členy jsou Jaroslav Jablonský, Markéta Hrbková a Václav Bidlo). Klíčovým zaměřením této literární skupiny byla autorská čtení, která později následovala čtení v Literárním a kulturním Klubu 8. Zánik Moderního analfabeta v 90. letech nasměroval Hakla k Pant klubu.

Novela *O rodičích a dětech* byla roku 2008 zfilmována (scénář Emil Hakl, Jiří Křižan, Vladimír Michálek, režie Vladimír Michálek). Rozhlasově byl tento text zpracován roku 2003 (režíroval Michal Bureš). V témže roce byla kniha oceněna cenou Magnesia Litera.

Hakl v literárním světě debutoval sbírkami *Rozpojená slova* a *Zkušební trylky*

---

⁴¹ Lidovky.cz [online]. [cit. 2014-3-10]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/posuny-v-zakladu-byti-nepozoruju-rika-emil-hakl-ftq-/kultura.aspx?c=A110104_115643_ln-kniha-roku_glu.

z *Marsu*. Tyto dvě poetické sbírky tvoří svou přímostí, schopností jednoduchého pojmenování skutečnosti a žertovností jakýsi předstupeň následujícím prozaickým dílům. Pro novely je poté příznačné, že je často jen velmi těžce rozlišitelná hranice mezi fikcí a reálným světem a zároveň také velká autobiografičnost těchto knih. Výstižně vylíčené hospodské scény a historky nesoucí odkaz na styl Bohumila Hrabala vytváří stavební kámen knih *Konec světa* a *O létajících objektech*. Na druhé straně proti hospodské rozpustilosti jsou osudy hlavních postav, které silně pociťují osamocenost ve světě a čelí existenční krizi. Většinou se v Haklových textech objevuje autorský vypravěč (*Intimní schránka Sabriny Black*), který se pohybuje v různých společenských atmosférách (v tomto případě reklamní prostředí v devadesátých letech). Pokračuje knihou *Let čarodějnice* v roce 2008.

Následující kniha *Pravidla směšného chování* získala v roce 2010 Cenu Josefa Škvoreckého. Zatím poslední vydanou knihou je *Skutečná událost* (Argo, 2013), která získala v roce 2014 cenu *Magnesia Litera* v kategorii původní česká próza.⁴²

3.1 Pravidla směšného chování

„Eště k tý směšnosti, jak bys charakterizoval směšný chování?“

„Jako snahu zachovat za každou cenu vážnou tvář.“⁴³

Knihy na první pohled zaujme svým vzezřením, která příliš nekorresponduje s obsahem díla. Malůvky na obalu i uvnitř knihy jsou černobílými ilustracemi, které spíše narušují jinak přirozený tok textu a s ním myšlenek. Volně zde na sebe navazují 3 oddíly *Jdi vejš*, *Pravidla směšného chování* a *Hřbitov na pláži*.

V první části knihy se setkáváme s vypravěčem, z knihy pochopíme, že se jedná o autobiografickou postavu, jehož jméno není uvedeno, a který právě zažívá nový, tak trochu nevyžádaný adrenalinový zážitek. Od svých nových, o téměř dvacet let mladších přátel z

---

⁴² Emilhakl.cz [online]. [cit. 2014-3-10]. Dostupné z: <http://www.emilhakl.cz/aktuality/skutečna-udalost-magnesia-litera.html>.

⁴³ HAKL, Emil. *Pravidla směšného chování*. 1. vyd. Praha: Argo, 2010. s.82. ISBN 978-80-257-0262-8.

jedné klasické pražské hospody, dostal ke svým padesátým narozeninám překvapení. Paragliding. Vypravěč, trochu neurotický chlapík na neuronech a prášcích na spaní nejprve vůbec netuší, do čeho se to vydal, ztrácí půdu pod nohama a později, když mu ošlehává chladný vzduch tvář zmámenou prášky na spaní, svého rozhodnutí hluboce lituje. Po tom, co jen těsně unikne drátům vysokého napětí a skončí kdesi za horami si nadává, že se na to raději nevykašlal.

V druhém oddílu knihy se poprvé přímo potkáváme s otcem vypravěče. V průběhu knihy se o dovídáme, že jeho otcem je osmdesátiletý doktor, který se celý život zabýval mikrobiologií, je velice vzdělaný a má široký rozhled v mnoha oborech, jako biologie, kultura a nebo staré letadla a automobily.

Otci zjistili nádor na tlustém střevě, jeho syn ho veze do nemocnice. Po operaci se za ním opět navrácí, nejprve ho připoutaného k nemocničnímu lůžku, bez knírka a s obvázanýma rukama a bez zubů. Přistoupí k němu a bezděky, aniž by si to uvědomil otce vezme za ruku. Z tohoto gesta jde cítit, že není zvyklí na projevy citu k otci, jak verbální, tak hlavně neverbální. K takovému projevu citu ho donutila až tíseň nemocničního prostředí a tíživá, nepříjemná blízkost nemoci a smrti, což by nejspíš probudilo emoce v každém člověku. Tím nechceme naznačit, že se jedná o člověka bezcitného, neschopného lásky ale spíše to, že jako jezdit na kole učí syna otec, tak i snahu a schopnost ukázat cit, se musí syn naučit od otce.

Zároveň si syn uvědomuje, že netráví ani zdaleka žádný čas se svým otcem. Nebo možná spíše tíha toho, že se svým stvořitelem netrávil dostatek času za celý život až doposud. Konverzaci v našich životech nahradí SMS, kterou napsat je mnohem jednodušší a pohodlnější. A právě toto zjednodušování si komunikace mezi sebou, často z důvodu pohodlnosti, potom vede k otupování a ochlazování vztahů mezi lidmi. Otec si několikrát v textu stěžuje, že si na něj jeho syn neudělá čas a řečí o tom, že si spolu dají sklenku vína už smutně nebere vážně ani jeden z nich. Při tom k otci prostě nezavítá, protože se vyhýbá možný nepříjemným pocitům, které by se mohly dostavit. Čím rychleji léta běží, tím se stává první krok složitějším. Oproti své sestře ovšem zvládá situaci mnohem lépe. S větším klidem a menší hysterií. Sestra omdlévá, strachuje se a k otci přistupuje jako k napůl mrtvému. Otce později bohužel přemístí na jiné oddělení, jelikož jeho stav se opět zhoršil a upadl do komatu. Doktoři synovi doporučují, aby na otce mluvil a třeba ho držel za ruku. Jednoduše, aby stimuloval mozková centra, pokud ještě nějaká fungují. Syn nejprve vyčerpá klasická konzervační témata, když již neví, jak pokračovat, začne otci popisovat

obsah svého flash disku. Fotografie žen, aut a letadel. Dialog obecně vládne knihám Emila Hakla. Nepůsobí vůbec strojeně, v některých jiných knihách může čtenář namítnout, že by to obyčejný člověk takto za jista neřekl, že takto by se rozhovor mezi dvěma lidmi nemohl odehrát. Jazyk je skutečný, totožný s hovorovou řečí a čtenáře strhne, dokreslí výraz postav a dodává všemu na autentičnosti a důvěryhodnosti, Máme pocit, jako bychom slyšeli postavy promlouvat nám do ucha. Jak sám Emil Hakl odpovídá na otázku, jak se mu toto daří v rozhovoru pro *Lidové noviny*: „*Napišu dialog tak, jak byl řečen či myšlen, když mi zní nepravděpodobně, tak ho různě muchlám a zas uhlazuju, trhám a lepím, dokud nezapadne na své místo. Pak je těžké odolat a dál už ho neupravovat, nenatahovat, nepřikrašlovat, aby tam zůstala relativní normalita, lehce blbecký nátlak hovorového vyjadřování.*“⁴⁴ Snad i nepotřebný důkaz toho, že chování se velmi lehce přenáší z otce na syna sledujeme i v části, kdy si vypravěč, syn otce upoutaného v komatu na lůžku vzpomíná na svého syna: „*A můj synek, tvůj vnuk ? Ten trajdá po Evropě a vydírá pomocí rozštěpeného ega, který má po mně, starší bohatý ženský. Stal se z něj euro-gigolo. Ozve se jednou za rok. Sere na mě, jako já sral na tebe.*“⁴⁵

Otec se na malou chvíli probírá z komatu a vyslovuje zásadní přání, které bude formovat třetí, závěrečnou část knihy, ke které se ještě dostaneme. Vyžaduje po svém synovi, aby ho po smrti vzali k moři. Chce rozptýlit do jakéhokoliv moře.

Vypravěč na chvíli opouští nemoci, potkává se ze svým přítelem a absolvují klasickou procházku po pražských restauračních zařízeních.

Ráno se probouzí, zjišťuje, že má několik zmeškaných hovorů a po chvíli zmatků se dozvídá, že otec v noci zemřel. Spěchá do nemocnice, stráví s otcem poslední chvíli pod dohledem lékaře na chodbě. „*Nezlob se, že nic necejtim. Vono to se mnou sekne až tak pozejtří. Ničeho se neboj, promiň, budu muset jít. Doktor čeká na chodbě, pošuk jeden. Tak se měj.*“⁴⁶ V této scéně, zdánlivě strohé, smutné a kratičké, můžeme postřehnout na malou chvíli vše. Lásku a starost, zrcadlí se v ujištění, že už bude dobře, že už se není čeho bát, zároveň nepatrné množství lítosti nejen nad ztrátou blízké osoby, ale také sebe nad sebou, protože ztráta rodiče není nikdy pro dítě jednoduchá a je to zásadní přelom v životě dospělého člověka, protože pokud někdo ztratí oba rodiče, nepřestává být dítětem? Nedopadá na něj definitivní tíha toho, že je na světě sám, že už není ničí dítě a že se o něj,

---

⁴⁴ HÁJEK, Jonáš. *Posuny v základu bytí nepozoruju, říká Emil Hakl*. Lidovky.cz [online]. [cit. 2014-3-10]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/posuny-v-zakladu-byti-nepozoruju-rika-emil-hakl-ftq-/kultura.aspx?c=A110104_115643_in-kniha-roku_glu.

⁴⁵ Emil. *Pravidla směšného chování*. 1.vyd. Praha: Argo, 2010. s.65. ISBN 978-80-257-0262-8.

⁴⁶ Tamtéž. s.74.

byť obrazně, nikdo nepostará, není nad ním už žádný nad stupeň, žádná ochranná ruka a pomyslný šéf, kamarád, někdo komu ze zpovídáme, byť třeba jen ve své vlastní mysli. Svědomí. Poslední věta výše zmíněné citace může vyjadřovat naději na další shledání, možná také to, že si ještě neuvědomuje, co se stalo, definitivnost smrti. S otcem už si nikdy nepopovídá ani nepohádá.

Dále nás děj zavádí k vypravěči, který objevuje nahrávky rozhovoru s otcem, zaznamenané z nejasného nutkání, na diktafon. Otec totiž potřebuje procvičovat svou paměť, začal si tedy s Emilem telefonovat a procvičují spolu. Důvod, proč syn zvolí nahrávání rozhovorů, místo osobního kontaktu jen domýšlet. Strach, nedostatek času a moc práce v zaměstnání? Každopádně si alespoň telefonují a vypravěč tyto rozhovory nahrává. Nyní si je pouští se sklenkou alkoholu a rozjímá nad životem, nad soužitím s otcem, svůj hlas nesnáší a otcův nepřerušuje.

V třetí, poslední části vypravěč opět opouští zdánlivé jistoty a pevnou půdu pod nohama, podobně, jako tomu bylo na začátku příběhu a spolu se svými přáteli Murgym a Rulpem, se vydávají na strastiplnou cestu do Rumunska, vstříc deltě Dunaje a vstříc Černému moři, možná nejpochybnějšímu moři ze všech. Cesta je to divoká, protkaná několika problémy s místními obyvateli, sháněním alespoň trochu schůdné lodě a unikání před říčním bagrem. To vše, aby se v mokřadech ztratili, zranili, vyčerpali a opět se omylem vrátili na místo, kde započali svou cestu lodí. Murgy s Rulpem pokračují směrem do Turecka a vypravěč na místo, příznivější a trošku více s rázem přímořského letoviska, sundá si oblečení, boty, vyhrne kalhoty, vezme do rukou pseudo-měděnou urnu a vydá se do větší hloubky. Prodere se téměř vším, co by mohla skrývat menší skládka, po několika metrech ovšem konečně narazí na místo, které má ráz moře, snad i takového, jaké si jeho otec představoval.

Otvírá urnu a sype: „Ahoj a nezlob se. Tys měl alespoň mě, já nemám kromě dvou bláznivejch stalkerek nikoho.“⁴⁷

---

⁴⁷ Tamtéž. s. 134.

4 Ivan Matoušek

Ivan Matoušek, prozaik, básník a také výtvarník. Vystudoval Střední všeobecně vzdělávací školu v Praze (1963-1966) a následně absolvoval na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy chemii (1966-1971). Po ukončení studií začal pracovat ve svém oboru v Ústavu fyzikální chemie a elektrochemie ČSAV odkud přestoupil do Výzkumného ústavu pro farmacii a biochemii. Jeho posledním zaměstnáním před nástupem do důchodu (2007) působil jako kontrolor jakosti (Zentiva).⁴⁸

Matoušek se také již od doby studií zabývá grafikou a malbou. Od konce 80. let a na začátku 90. let uveřejňuje své sítotisky plné symbolů a duchovník sdělení. „*To, co vytvořil pomalou a soustavnou prací v malbě i grafice v časovém období dvaceti čtyř let, není nijak v rozporu s knihami, které píše. Jeho výtvarné dílo je světem zcela soběstačným, transformujícím všednost prostřednictvím symbolů a malby do posvátného režimu. Leckdy je přítomno ironizující gesto v groteskním ztvárnění postav nebo zobrazováním idolů na novodobých oltářích.*“⁴⁹ Samostatná výstava se konala v Praze, spolu s dalšími výtvarníky ještě také v Berlíně.

V samizdatu nejdříve uveřejnil soubor esejů a próz *Mezi obrazy* (samizdat 1980), sbírku povídek *Album* (samizdat 1987; 1991); romány *Novi* (1980), *Ego* (1988). Dále *Marie* (1982; knižně v souboru *Poezie /2000/*), a básnickou sbírku *Poezie a serigrafie před koncem 80. let* (1990). V 90. letech publikuje svá díla, převážně prózy, grafiky a básně v *Literární revue*, *Listech*, *Prostoru*, *Tvaru*, *Lidových novinách* a *Revolver Revue a souvislostech*.

Matoušek začíná tvořit v druhé polovině 70.let a už jeho první povídková sbírka *Mezi obrazy*, kde dominuje tvorba fantaskních světů, které jsou souběžně doplňovány světy reálnými. Novela *Album* vykresluje snahu o rekonstrukci života postav v období první světové války prostřednictvím komentářů k dopisům a za pomoci galerie reálných i vymyšlených dětských vzpomínek. Následovalo prozaické dílo *Nové lázně* (původně *Novi*), kde surově zobrazuje vizi civilizace po třetí světové válce a původní snaha o

---

⁴⁸ NOVOTNÝ, Vladimír a Klára KUDLOVÁ. *Ivan Matoušek*. [online]. [cit. 2014-3-11]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=807>.

⁴⁹ LANGER, Martin. *Ivan Matoušek - Mezi obrazy*. [online]. [cit. 2014-3-11]. Dostupné z: <http://paris.czechcentres.cz/cs/program/detail-akce/ivan-matousek-mezi-obrazy/>.

humanizaci lidstva je vytlačena pouhou primární existencí člověka a zobrazení spolupráce skryté a veřejné diktátorské vlády. V 80. letech Matoušek publikoval román *Ego* v němž se prolíná sonda do vypravěčovy duše s příběhem hlavního hrdiny a jeho života od konce roku 1980 do léta 1981. *Autobus a Andromeda* je prozaické dílo ve stylu arbesovského romaneta určené pro mládež, odehrávající se na Malé Straně. Matoušek se zde snaží, pomocí mystického příběhu, zobrazit utváření nitra člověka v čase dozrávání v dospělého člověka.⁵⁰ Román *Spas* je spletité, komplikované svědectví o stavu jednotlivce v nové společnosti s odlišným náboženstvím. Ivan Matoušek o tomto románu mluví v rozhovoru s Boženou Správcovou takto: „*Spas není nějaká společenská kritika, je to vytváření určitého imaginativního světa. Avšak i ty velmi konkrétní scénky ze života mi dalo dost práce popsat, asi jako malíři, když hledá konkrétní tahy, aby popsal podobu. Scéna existuje v tvarech a zvucích, a já chci, aby se totéž rekonstruovalo jen pomocí slov.*“⁵¹

Pro sbírku *Poezie* je typické na jednu stranu prosebné modlitby duchovního a milostného rázu, na stranu druhou působivě formulované, speciálně téměř neupravené texty paralelně spojené s autorovými uměleckými díly, převážně grafikami.⁵²

4.1 Oslava

„*Tak i řeka Oslava si uvědomila svou důležitost, sílu a moc a pustila se do započaté práce. Nejdříve si začalo hloubit koryto, aby splnila své nemalé cíle (. . .), aby oplátkou dostala dle platných zákonů přírody správné množství do svých pramenů.*“⁵³

Román *Oslava*, autora Ivana Matouška, je rozdělen do tří oddílů. Název prvního je *Já*. Jedná se deník Antonína Vávry, třiaosmdesátiletého důchodce, který je nemocný a od

---

⁵⁰ NOVOTNÝ, Vladimír a Klára KUDLOVÁ. *Ivan Matoušek*. [online]. [cit. 2014-3-11]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=807>.

⁵¹ SPRÁVCOVÁ, Božena. *Udělat tomu pomníček...* [online]. [cit. 2014-3-11]. Dostupné z: http://bozenaspravcova.sweb.cz/text_matousek.html.

⁵² NOVOTNÝ, Vladimír a Klára KUDLOVÁ. *Ivan Matoušek*. [online]. [cit. 2014-3-11]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=807>.

⁵³ MATOUŠEK, Ivan. *Oslava*. 1. vyd. Praha: Revolver Revue, 2009. s. 54. ISBN 978-80-87037-17-1.

svého syna dostal sešitek, do kterého si má zapisovat. Poznámky začínají 5. února 2003, v den jeho narozenin a končí v den, kdy umírá na rakovinu plic 13. srpna 2004. Deníkové zápisky jsou nejprve strohé zápisy převážně nákupů a útrat, komentáře běžného dennodenního dění, sepsání návštěv a aktuálního zdravotního stavu, jako například přesná teplota a podobně. Bez pocitů a emocí, jen puntičkářsky dodržovaný systém každý den. Dokonce popisy zhoršujícího zdravotního stavu se ztrácí vedle sumy, utracené za rohlíky. „*Byl jsem kvůli kašláni u doktorky Nováčkové. Nákup 82,-*.“⁵⁴

Postupně se ale ze zápisů začínají ztrácet záznamy o nákupu a začínají se objevovat poznámky o pocitech. „*Cítím se stále hůř. Nechci žít. (...) Nikdo se nezeptá, jak mi je.*“⁵⁵ Největším projevem citu, strachu, emocí, nejen strohá citace stavu reality je, když Antonín nastupuje na delší dobu do nemocnice a zápis obsahuje pouze modlitbu. Tato pasáž poukazuje na možný strach z neznáma, z budoucího dění a jisté uvědomění si, že všechno není úplně v pořádku s ním a že může zemřít, což si samozřejmě nikdy nikdo nechce přiznat a to ho nutí se obrátit na něco výše, na Boha.

Dále v zápisech popisuje přírodu, více se soustředí na sebe a na okolí. Komentuje návštěvy a ze záznamů cítíme větší důraz na rodinu a své nejbližší. O všech mluví velmi hezky, vyjadřuje velkou starost a obavy o to, aby byli všichni v pořádku a zároveň z textu cítíme živočišnost, klid a dovedeme si představit, že bychom měli dědečka nebo tatínka stejného, jako je on. Vše tedy vyznívá realisticky a pro čtenáře uvěřitelně.

V centru pozornosti Antonína stojí ovšem hlavně Martin, který se v textu objevuje nejvíce. Jedná se očividně o autobiografickou postavu. Toto odkazování k reálné skutečnosti podporuje zvědavost, protože si můžeme domyslet, že se jedná o opravdový příběh, který se skutečně stal a vystupují v něm reální lidé. Spolu s Martinem překládají knihy, Antonín se na to vždy velmi těší a chvíle se synem si naplno užívá, i když je třeba schopný přeložit jen půl strany a po té je příliš unavený. Tyto chvíle popisují hezký vztah mezi otcem a synem, vzácné chvíle, které tráví pohromadě a sdílí společný koníček. „*Mám kašel. Měřím si teplotu. Ale Kafku jsme dělali 3 hodiny.*“⁵⁶

Antonín zemřel 13. srpna. 2004, poslední zápisky již nepsal sám, data jsou psána v závorce, protože je jasné, že už je zesláblý a blízko konce. Pasáž končí rozmluvou (citovanou na začátku kapitoly) o řece Sázavě a její sestře Oslavě, které se vydávají každá jiným směrem, postupují strasti řeky, která se protlouká údolím a po tisíce let si žije svým

---

⁵⁴ Tamtéž. s. 16.

⁵⁵ Tamtéž. s. 18.

⁵⁶ Tamtéž. s. 41.

životem dokud nedoteče až k moři, ke kterému celý svůj život směřuje.

Druhá kapitola se stejným jménem, jako kapitola první *Já*, je čtenáři předkládána prostřednictvím Martina. Neběží tak přesně a chronologicky, jako předešlá kapitola, přítomnost prostupují vzpomínky a hranice mezi těmito dvěma rovinami je často těžce rozpoznatelná.

Hlavní postavou je Martin, velkou část této kapitoly jsou Martinovy vzpomínky na poslední část života otce. Martin je se svou ženou Alenou na horách, ve kterých byl před lety i se svým otcem. Přesný důvod, proč se ocitáme v noci někde v horách a kam míříme není v knize přesně zmíněn. Noc ale můžeme považovat za temnou stránku života, smutek, který padl na rodinu, na Martina po smrti Antonína a také tak, že po dlouhé noci vždy musí přijít světlé voňavé ráno a slunce, které rozežene noční chmury.

Martinovy komentáře a glosy posledního dění, které zaznamenával také Antonín jsou jiným pohledem na stejnou událost. Pohled na události je vesměs podobný, většinou téměř stejný a neliší se od sebe nijak zásadně. Tyto komentáře tu nejsou proto, aby doplnili něco, co si třeba starý muž nemusel přesně pamatovat, nechtěl je doplnit ani poskytnout jiný, třeba i ostřejší a bližší pohled. Maximálně strohá zápisy obohacuje o, u otce chybějící, emoce. Takto se znovu otec a syn setkávají, obě skutečnosti se někde ve vzduchoprázdnu potkávají a otec se synem spolu opět sedí na lavičce a překládají Proces.

Autor se takto prostřednictvím knihy jednoduše opět a navždy setkává s otcem a zapisuje svoje vzpomínky, které v díle budou zapsány a bude možná se k nim v jakékoliv fázi života vrátit. Zároveň je tato kniha možností autora vyrovnat se s bolestnou ztrátou milovaného otce, protože když přijdeme o nejbližšího, jakkoliv to může znít pateticky, přicházíme o kousek sebe.

Třetí kapitola, *Oni*, je popisována prostřednictvím vypravěče stojícího mimo příběh. Vše ale odkazuje k autorovi knihy, Ivanu Matouškovi. Ten se spolu s Martinem a s Antonínem a dalšími postavami zmíněnými v knize ocitá v říši, do které se člověk dostane po smrti. Zde probíhají hovory mezi postavami a tento svět je mystický a mimo realitu. Kniha končí tak, že Ivan Matoušek potkává svoji porodní bábu, která ho ale nepoznává: „*Když při odchodu do budoucnosti potká na chodbě porodní bábu, dá hned najevo překvapení a radost. Podá ji ruku. Rovněž ona mu tyká. Po několika dnech se však k svému velkému zklamání od andělů dověděl, že ho na chodbě nepoznala.*“⁵⁷

---

⁵⁷ MATOUŠEK, Ivan. *Oslava*. 1. vyd. Praha: Revolver Revue, 2009. s. 159. ISBN 978-80-87037-17-1.

Závěr

V naší bakalářské práci jsme zařadili námi zkoumaná díla do kontextu literatury 20. století, abychom na dalších stránkách dále rozebrali s ohledem na toto zařazení a aplikovali na vybraná díla Jana Balabána, Emila Hakla a Ivana Matouška.

Kniha *Zeptej se táty* nám přibližuje snahu tří pozůstalých dětí, v první řadě Emila, pochopit a smířit se s úmrtím otce, navíc ještě v kontextu snahy člověka zvenčí, rodinného přítele Wolfa, nevěřit pomlouvačným řečem ale naopak svému přesvědčení a srdci, intuici, která mu nechce a nakonec ani nedovoluje pochybovat o morálním jednání otce; člověka, kterého tak dobře zná. Docházíme k tomu, že přes to, že život na této zemi končí, má Emil ještě šanci svého otce potkat za branami tohoto světa.

Vztah syna k otci v knize Emila Hakla - *Pravidla směšného chování* se na konci ukazuje, jako možná trošku poškozený a nedokonalý, ale zároveň krásný. Syn, vypravěč beze jména, podniká strasti plnou cestu, aby uctil otcovu památku, dokázal sám sobě, jak moc mu na svém otci záleželo a dosáhla odpuštění za činy (ne)vykonané za otcova života.

Zjistili jsme, že kniha Ivana Matouška - *Oslava*, je autobiografickým dílem, kde autor, mimo jiné i umělec, pomocí knihy, rozdělené na tři oddíly nabízí tři odlišné a zároveň velmi podobné, ne-li stejné zobrazuje vzpomínky dvou lidí. Také zde jsme sledovali umírání, smrt, vzpomínání na otce a svébytný způsob přístupu k otci a jeho smrti.

Všechny tři knihy jsou více či méně autobiografické, mísí se v nich fikce s realitou, hranice která tyto dvě podoby světa rozděluje je mnohdy velice tenká a vyžaduje po čtenáři pozornost a otevřenou mysl.

Seznam použité literatury

Primární literatura

BALABÁN, Jan. *Zeptej se táty*. 1. vyd. Brno: Host, 2010. 183 s. ISBN 978-80-7294-379-1.

HAKL, Emil. *Pravidla směšného chování*. 1. vyd. Praha: Argo, 2010. 134 s. ISBN 978-80-257-0262-8.

MATOUŠEK, Ivan. *Oslava*. 1. vyd. Praha: Revolver Revue, 2009. 159 s. ISBN 978-80-87037-17-1.

Sekundární literatura

JUŘÍKOVÁ, Eliška F.: *Sugestivní mistr povídky aneb Proboha pane, ve vaší kůži bych být nechtěla*. Host 22, 2006, č. 10, s. 46. Přetištěno in: JANOUŠEK, Pavel. *Hravě i dravě. Kritikova abeceda*. Praha: Academia, 2009. 365 s.

KOSTŘICOVÁ, Blanka. *Sestupy a naděje Jana Balabána*. 1. vyd. Olomouc: Civipolis o.p.s., 2013. 139 s. ISBN 978-80-905527-0-8.

MACHALA, Lubomír. *Literární bludiště: bilance polistopadové prózy*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství brán, 2001. 241 s. ISBN 80-24-20-73-54.

Internetové zdroje

Emilhakl.cz [online]. [cit. 2014-3-10]. Dostupné z:

<http://www.emilhakl.cz/aktuality/skutecna-udalost-magnesia-litera.html>.

HORÁK, Ondřej. *Jan Balabán v posledním románu Zeptej se táty píše o otcově smrti* [online]. [cit. 2014-3-10]. Dostupné z: <http://art.ihned.cz/c1-44714380-jan-balaban-v-poslednim-romanu-zeptej-se-taty-pise-o-otcove-smrti>.

CHUCHMA, Josef. Jan Balabán. [online]. [cit. 2014-3-10]. Dostupné z: <http://www.janbalaban.cz/biografie-4.html>.

LANGER, Martin. *Ivan Matoušek - Mezi obrazy*. [online]. [cit. 2014-3-11]. Dostupné z: <http://paris.czechcentres.cz/cs/program/detail-akce/ivan-matousek-mezi-obrazy/>.

Lidovky.cz [online]. [cit. 2014-3-10]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/posuny-v-zakladu-byti-nepozoruju-rika-emil-hakl-ftq-/kultura.aspx?c=A110104_115643_In-kniha-roku_glu.

MALÁ, Zuzana. *Jan Balabán*. Slovník české literatury.cz [online]. [cit. 2014-3-10]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1639>.

NOVOTNÝ, Vladimír a Klára KUDLOVÁ. *Ivan Matoušek*. [online]. [cit. 2014-3-11]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=807>.

Anotace

Jméno a příjmení:	Jana Mynaříková
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Kateřina Ďoubalová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2014

Název práce:	Cesta k otci v románech Jana Balabána, Emila Hakla a Ivana Matouška
Název v angličtině:	The approach in the novel by Jan Balabán, Emil Hakl and Ivan Matoušek
Anotace práce:	Tato bakalářská práce se zabývá cestou k otci v knihách Zeptej se táty, Pravidla směšného chování a Oslava. Autoři Jana Balabán, Emil Hakl a Ivan Matoušek se zabývají smrtí otce a dopadu této události na ně.
Klíčová slova:	Otec, česká próza, 20. století, Jan Balabán, Emil Hakl, Ivan Matoušek, Zeptej se táty, Pravidla směšného chování, Oslava
Anotace v angličtině:	This thesis deals with the concept of the approach to the father in prose Ask father, Rule of ridiculous behaviour and Oslava. The authors Jana Balabán, Emil Hakl and Ivan Matoušek deal with death of their fathers and how they deal with it.
Klíčová slova v angličtině:	Father, Czech prose, twentieth century, Jan Balabán, Emil Hakl, Ivan Matoušek, Ask father, Rules of ridiculous behaviour, Oslava

Přílohy vázané v práci:	0
Rozsah práce:	31
Jazyk práce:	český